

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

§. 2. Peccata operis contra proximum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

interpretativa, & est specialiter in confessione explicanda. Suarez, l.c.

§. II.

Peccata operis contra proximum.

434. *Parentes torvo vultu ferè semper intuitus sum, Etiam asserè allocutus, ac si eos odio haberem.* Est hoc contra amorem, quem parentibus debemus, & peccatum mortale. Tolet. l. 5. c. 1. Tambur. in Decal. l. 5. c. 2. §. 2. n. 4. Bonac. in 4. precept. Dec. D. 4. p. 3. n. 3. Navar. in Man. c. 14. n. 11. & alii. *Manum ad percussendum patrem vel matrem sustuli semel: vel: isdem injuriosè minatus sum.* Repugnat hoc reverentia, quam parentibus exhibere tenemur: & est peccatum mortale. Tolet. l. c. Bonac. D. 6. p. 2. n. 4. Tamb. n. 12. Fill. tr. 28. c. 1. n. 17. & alii. *Patrem vel matrem leviter percussi semel.* Etiam hoc est peccatum mortale: quia injuria hoc ipso, quod parentibus inferatur, censetur continere gravem malitiam. Fill. l. c. Tamb. l. cc. Navar. n. 12. si tamen filius id agat ad necessariam sui defensionem, non peccat. Covar. in cap. Rayntrius. de testam. n. 9. Idem est ad defendendam patriam vel rem publicam, cujus pater est hostis: bonum enim privatum cedit publico, & Patriæ plus quam parentibus sumus obstricti. *Parentes graviter contristavi semel.* Peccat mortaliter, qui parentibus notabilem maestitiam affert. Reginald. l. 20. n. 24. *Parentes ob eorum paupertatem, vilem statum conditionem, ex contemptu nolui recognoscere semel.* Et hoc reverentia paternæ repugnat, & quidem graviter. Bonac. Tamb. n. 17. Azor. p. 2. l. 2. c. 2.

9. 10. At si non ex contemptu id fiat, sed ad vitandum aliquod incommodum finitæ opinionis, vel detrimentum in vita, honore, aut pecunia, non erit peccatum mortale, dummodo iis filii nihilominus succurrant in rebus necessariis. Tamb. Fill. l. cc.

435. *Parentibus non obedi vi quater.* Et quidem I. si id fiat in iis, quæ spectant ad bonos mores, est peccatum mortale, speciatim in confessione declarandum; ut si filius præcipienti parenti, ne scortetur, ne ludis prohibitis vacet, ne noxias familiaritates foveat &c. non obediat. Quod si pater non præcipiat, sed solum suam interponat auctoritatem, replicatâ etiam admonitione, ipsa inobedientia non erit mortalis. II. si contingat in iis, quæ ad domus gubernationem spectant: hæc si levia sint, obligatio obediendi est tantum levis; gravis verò, si sint gravia, maxime si accedat contemptus, vel pertinax obstinatio. Ceterum in iis, quæ ad negotium animæ & salutis æternæ pertinent, filius est sui juris, nec tenetur obedire, quantumvis exaggerent & multiplicent parentes sua præcepta. Et ideo filii etiam in vitis parentibus (si non egeant; de his longè aliter discurrendum, ut videre est apud Auctores) possunt ingredi religionem; & parentes ipsi, si vel vi, vel dolo, vel fraude aut metu abstrahant suos liberos ab ingressu ad religionem, peccant graviter; & tenentur suum filium sic impeditum in pristinum libertatis statum restituere. Legi potest Epistola S. Hieronymi ad Heliodorum, ubi gravissimis verbis ostendit, DEO in his plus obediendum esse quam hominibus. Deinde etiam in matrimonio contrahendo non potest filius impedi-

diri à parentibus: etsi enim peccet graviter, si contra voluntatem parentum indignam; familiæ futuram opprobrio ducat, matrimonium tamen tenet, nec potest idcirco exhereditari. Quod si tamen parentum consilium exquirat, nec consensum impetret, potest contrahere eum se digna: quia electio status est omninò libera, Less. l. 2. c. 40. n. 43. Sanch. l. 4. Mor. c. 15. Fill. n. 20. Unde ad istam electionem non requiritur facultas parentum, nisi ex quadam decentia.

436. *Præceptoribus* (vel pædagogis) non exhibebitur debitum honorem & reverentiam ter. Possunt hujus rei exempla esse, quæ suprâ de Parentibus dixi, præsertim autem, si discipuli non obediunt mandatis Præceptorum in materia spectante ad bonos mores. Et potest hæc inobedientia esse peccatum mortale, vel veniale pro ratione materiæ, in qua versatur præceptoris voluntas.

437. *Negligenter studui: Scholarum, aut studiorum tempore lusu vacavi, vel otio semel.* Potest esse grave vel leve, prout fuerit obligatio studendi, vel profectum scholasticum procurandi. Haud dubiè enim si filius multo tempore in Academia versetur, & in recessu ab ea ad ædes paternas nihilo doctior sit, quam fuerit in accessu, gravi peccato se obstringit, quia verè sumptus, eosque non leves fecit frustra: perinde est, ac si eam pecuniam sit verè furatus.

438. *Subsannavi alterum semel.* Subsannatio est actus, quo quis alterius honorem violat cum intentione ipsum confundendi, vel inducendi erubescientiam non sine perturbatione pacis internæ, & tranquillitatis animi; & contingit, cum quis

motu corporis, vel membrorum v.g. naso rugato; labiis extensis &c. ludibrio aliquem habet. Ab hoc specie non differt irrisio & illusio: differt tamen, quòd subsannatio factis; irrisio verbis fiat. Bonac. de restit. D. 2. q. 5. p. 1. n. 15. Est peccatum mortale ex suo genere, Bonac. n. 2. Nec tamen una ab altera differt specie, nisi ratione alterius circumstantiæ adjunctæ; si enim fiat in Sanctos, continet malitiam irreligiositatis; impietatis, si fiat in parentes &c. Et sunt hæc circumstantiæ speciatim exprimendæ in hunc modum, *Subsannavi Sanctos semel; parentes bis &c.* Potest tamen subsannatio & derisio fieri peccatum veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ; si defectus & contemptus sit parvus. Quandoque etiam nullum peccatum, ut si fiat moderatæ correctionis causâ cum debitis circumstantiis, vel ob convenientem recreationem vel jocum, opportuno loco, & tempore, ac festivè cum debita moderatione, sine derisi contemptu & offensione, in quo tamen diligens cautio est adhibenda.

439. *Alterius confessionem sciens legi semel.* Confessionem alterius scripto consignatam studio legere, grave peccatum est. Reginald. l. 24. c. 6. n. 121. præsertim si peccata gravia seu infamantia continentur: si enim moraliter certus sit (quod tamen vix contingere potest) non nisi minutissima & minimè infamantia eo scripto contineri, tunc si ex mera curiositate legat, non est censendus plus quam venialiter peccasse. Laym. l. 5. rr. 6. c. 14. n. 19. An autem hic teneatur sigillo, quod est confessionis, nondum desinio. Quid quid verò sit, certissimum est, eum teneri sigillo

figillo, seu secreto naturali arctissimo; cuius tamen obligatio ob parvitatem materiam minuitur; imò si bonum publicum exigat, etiam tollitur. Et hinc licet, qui peccata mortalia lecta aliis evulgat, peccet mortaliter; solum tamen venialiter peccat, qui venalia ex tali scheda cognita manifestat. Laym. *l.c.* quin & ab omni peccato excusatur, si ejusmodi evulgatio ad publicum bonum conservandum sit necessaria. Interim tamen nec Judex, nec Prælati ex sola tali noticia ad criminis inquisitionem aut punitionem procedere potest; imò si processus jam sit institutus, rescindi debet, & pro infecto haberi. Laym. *ibid.* Lugo *de Just. Diss. 37. sect. 12. n. 147. & seqq.* Atque hoc secreto obligatur etiam is, qui schedam Confessionis casu & ignorans legit; licet enim talis non peccet, cum incipit legere, teneret tamen, postquam advertit, qualis sit scriptura, abstinere; alioqui si pergat legere peccabit.

440. *Litteras alienas aperiri, & legi sine rationabili causa, & absque invito vel expresso illius, à quo vel ad quem scriptæ sunt, consensu semel: vel brevius: aperiri & legi injustè.* Aperire litteras alienas & legere, illo, à quo vel ad quem datæ sunt, rationabiliter invito, est peccatum mortale. Navar. *in cap. Sacerdos. de Pœnit. d. 8. n. 10. & 11. & in Man. c. 18. n. 53.* Reginald. *n. 11. & alii, & quidem apud quosdam Religiosos, etiam reservatum, si litteræ sint à subdito ad superiorem, vel vice versâ, & dolosè retardentur, quò minus ad eum, ad quem sunt destinatæ, perveniant, vel aperiantur, licet iterùm claudantur & mittantur.* Suar. *T. 4. de Relig. 17. 8. l. 2. c. 18. n. 13.*

Idem est de litteris, si adhuc clausæ legantur ad candelam vel solem: tum quia ex tali lectione sequuntur eadem incommoda: tum quia apertio litterarum est prohibita propter lectionem; ergo si hæc sequitur etiam sine apertione, erit illicita: tum quia quæ in fraudem legis fiunt, à lege prohibita censi debent. Ceterum ejusmodi litterarum apertio & lectio verè mortale est peccatum, quando timeri potest, futurum inde notabile damnum infamiae, aut quodcumque aliud; vel quando justè timeri potest, eà vià deveniri posse in notitiam alicujus rei, quam secretam esse multùm expediat; vel quam is, à quo, vel ad quem mittuntur litteræ ita clausæ, optat vel maximè esse occultam; & damnum, quod ex ejusmodi apertione verè ac re ipsa sequitur, retarciendum est, sive illud sit in bonis futuræ, sive corporis &c. Et licet nullum inde sequatur nocumentum, tamen ipsa injuria, quæ fit aperiendo litteras, tanta esse potest, ut nihilominus attentè qualitate rei, quam quis vult esse secretam, pertingat ad culpam mortalem.

441. Potest verò hæc apertio vel lectio alienarum litterarum quandoque esse tantùm venialiter mala, vel ob inadvertentiam actûs, vel parvitatem materiam, ut si res contenta sit exigui momenti, quàmque adeò parvi æstimet tam scribens: quam accipiens litteras: hoc enim peccatum, si nihil aliud accedat, nec prudenter timeatur, solius est curiositatis. Navar. *l.c.* Lugo, *de Just. D. 14. n. 148.*

442. Imò quandoque omni culpa vacat eadem apertio & lectio, ut si fiat I. tempore

P tempore belli ad avertendum damnum exercitus, reipublicæ. Sic princeps potest aperire litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli ex finitimis hostium locis veniunt. Idem etiam possunt ministri Principum, quoties bono publico judicant esse necessarium. Navar. l. c. Reginald. n. 120. Teneantur tamen hi ministri secreta, quæ legerunt, non propalare perinde ac alia secreta. Imò si certò scirent, nihil in talibus litteris contineri, quod esset reipublicæ damnosum, tenerentur desistere ab earum lectione, quia illud solùm licitum est, quatenus est necessarium ad bonum publicum conservandum. Et idcirco etiam non plus possunt legere, quam quantum ad hunc finem sufficit. Reginald. l. c. Quin & privatus potest alienas litteras aperire, ex quibus justè timet, aliquod sibi aut proximo damnum parari, ut illud fugiat, aut impediatur. II. Superiores Regularium possunt suorum subditorum litteras (modò non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperire & legere, sive ex Religionis statuto, sive ex consuetudine. Dian. p. 3. tr. R. 55. III. si ejus, qui mittit litteras, vel ad quem mittuntur, accedat tacitus vel expressus consensus, ut cum amicus litteras ad amicum, vel socium missas aperiat, ne illius negotia gravem jacturam patiantur, vel ut melius peragantur: bonà interim fide credens, nihil iis contineri, quod is, ad quem mittuntur, velit ab altero ignorari, sed potiùs talem apertionem placitaram. Navar. ad cap. cit. Sacerdos. de pœnit. dist. 6. n. 10. & seq.

443. Quodsi litteras dilaceratas, & ab ipsomet Domino in locum publicum abjectas recolligas, & junctis partibus legas, à peccato saltem mortali excusant te Laym. l. 3. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 4. & alii, quia hæ litteræ pro derelictis habentur. Nihilominus tamen Rebell. de just. p. 3. l. 9. q. 7. n. 8. & alii putant, ejusmodi collectorem peccare graviter & leviter, pro ratione damni &c. ex litteris sic collectis & lectis secuti: & merito; non enim talis projectio in publicum videtur esse signum sufficiens, quòd, qui sparsit, velit talia fragmenta habere pro derelictis, & esse primò occupantis, ut iis possit pro suo libitu uti: aliàs licitum quoque esset, fragmenta Confessionis Sacramentalis scripto consignata in publicum projecta colligere & legere, quod non est ulla ratio admittendum. Vide P. Gobat in perdocto suo Quinario tr. 5. c. 19. n. 80. & in experient. tr. 7. n. 857.

444. Ex occasione prædictorum obiter moneo, fas non esse, publicum instrumentum aut chirographum creditoris de præstita solutione, testimonium de nobilitate, doctoratu &c. amissum suppleri substituto in locum prioris, quod deinceps pro authentico & originali habeatur: esset enim ejusmodi praxis reipub. tam perniciosa, quam ulla alia. Covar. var. resol. c. 2. n. 3. quem refert & sequitur Laym. n. 3. quibus adde Sà V. sol. farins. Mendo.

445. Furtum grave commissi semel, leviter. Non est hic necessariò dicendum, quantum id fuerit, quod furto ablatum est v. g. an decem, triginta, octoginta &c. floreni fuerint; est enim hæc circumstantia merè aggravans, quam Confessio

fessionis materiam necessariam, non esse, jam p. 1. n. 86. dixi, Tamb. in *Meth. Conf.* l. 2. c. 8. §. 1. n. 1. Multò minus necessarium est dicere, an fuerit aurum, vel argentum, aut pannus aut aliud simile: modo explicetur, an fuerit quantitatis notabilis. Reginald. l. 6. n. 114.

446. Quanam verò materia in genere furti notabilis sit, sufficiens ad constituendum mortale? quæ modica nullo jure seu naturali, seu divino, aut humano definitum est; & idcirco iudicio viri prudentis decidendum relinquitur; quæ enim indefinita relinquitur à lege, arbitrio viri boni sunt definienda. L. 1. ff. de jure delib. & cap. de causis, de offic. deleg. Variæ ergo de hoc sunt sententiæ; quarum aliæ sunt nimis laxæ, ut eorum, qui cum Bannes apud Tamb. in *Decal.* respectu ditissimi Regis admittunt centum aureos; aliæ nimis rigidæ; eorum nempe, qui cum Navar. in *Man. c. 17. n. 3. lit. F.* dimidium Julium vel unum, vel etiam duos admittunt: aliæ mediæ, & moderatæ; & hæc ipsæ adhuc valde diversæ, aliis plus, aliis minus requirentibus, ut videre est apud Lugo de *just. D. 16. s. 2. n. 22.* Alii reducunt has sententiæ ad duas fere classes, quarum una gravitatem materiæ in furto delumit ex respectu ad diversas circumstantias, præcipuè personarum, quibus aliquid furto auferitur, scilicet, an sint divites, an pauperes &c. altera absolute & absque respectu ad has vel illas circumstantias.

447. Verùm ego cum Tamb. n. 1. & Reginald. l. 23. c. 1. n. 18. existimo, in definienda quantitate mortalis furti necessariò attendendum esse ad perso-

R. P. Stoz Trib. Pœnit,

nam, seu Dominum rei ablatæ, & ad rem ipsam ablatam: furtum enim in duobus fundatur, videlicet in detrimento, quod proximo infertur, & in ejusdem rationabili involuntario, seu displicentia seu molestia, quam proximus ob rem ablatam, percipit: in quo ipso duo adhuc sunt attendenda, quorum unum est, quàm res ablatæ Domino fuerit necessaria; alterum, quanti idem eam rem æstimaverit: si enim ea res nequæ necessaria est Domino, neque is eam magni facit, non censetur gravis fieri injuria per eam ablationem. Unde minus requiritur ad furtum mortale respectu pauperis, quàm respectu divitis; quam enim quantitatem homo dives parvi facit, alius, qui est mediocris fortis seu fortunæ, magni æstimat; & quam hic parvi, pauper magni facit. Ad discernendum autem, quam quisque quantitatem pro magna habeat, putem, potissimum attendendum ad id, quod cuique pro sua persona & conditione sufficiat ab hominem non infimæ sortis sustentandum per integrum diem: talis enim quantitas humano modo non solet reputari modica.

448. Itaque materiam ad furtum mortale sufficientem, seclulo omni alio externo damno, iudico, esse unum circiter aureum: respectu communium personarum quatuor vel quinque regales seu julios: respectu demum pauperum, unum vel duos julios. Est autem julius juxta nostram monetam Germanicam decem assium seu crucigerorum, quorum sexaginta conficiunt unum florenum, in Imperio Romano usitatum. Addidi autem *Circiter, & Vel,* quia quantitas hæc non potest statui mathematicè, sed moraliter

L1

raliter

raliter tantum; perinde ut nec iusta pretia consistunt in indivisibili, nisi sint à lege vel consuetudine taxata. Hinc cum malitia & gravitas furti dependeat fere à qualitate personarum, non censenda est quantitas esse parva, nec ab ipsis contemnenda, per quam possint comparare sibi bona ad personales suos usus notabiliter utilia. Et quia, quoad pauperes & personas mediocri fortunæ, quantitas proposita videtur sufficere, ad se iuxta conditionem suam honestè uno die sustentandum; respectu verò personarum divitum ad alios usus, quia licet si spectes usum personalem ipsarum, non multum noceat surreptio unius aurei, notabiliter tamen nocet, si spectes alios usus, ad quos per talem quantitatem notabiliter juvantur, v.g. ad solvendum servo stipendium, aut ad subveniendam alteri cuiusdam domesticæ necessitati &c. Neque si illi abundant, flocci faciunt rerum suarum abusum, sed eas non minus tutas esse volunt ab injuria, quam velint alii. Et hæc de quantitate furti mortalis: quæ minorem qui assignaret, nimis durus esset, quòd ob rem tam parvam peccati mortalis, atque adeo æterni supplicii reum constitueret: qui verò majorem assignaret, in qua daretur excusatio à mortalitatem aperiret ad furtum liberioris perpetranda.

449. Nec solum in furto attendendum est ad qualitatem ipsius personæ, sed etiam ad voluntatem ejusdem, quàm ei surreptio displiceat & adversetur; sicut enim potest in furto fieri peccatum veniale ratione parvæ materiæ, ita etiam ex imperfectione invitæ voluntatis domini peccatum veniale fieri potest, quod

alioqui mortale foret. Nam ad acceptionem, in qua consistit natura furti, perinde requiritur, ut ipsa fiat domino invito, ac ut sit rei alienæ: quod bene notandum est uxoribus, liberis, domesticis, inter quos etiam amici sunt reputandi; in his enim major quantitas ad furtum mortale, requiritur, quam in extraneis.

450. Et quoniam furta minuta frequentissima sunt, quæ à fidelibus ad Sacrum poenitentia tribunal perferuntur, idcirco, ut, quid de his tenendum sit, sub unum conspectum dem, rem sic accipe. I. qui rem exigui valoris surripit, cum adhuc animus surripienti in notabili quantitate, v.g. qui cum surripit nummulum plumbeum, voluit furari aureum, peccat mortaliter, non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur, ut ex S. Hieronymo habetur. *l. 9. c. 6. cap. fin.* II. qui animo furandi magnam quantitatem, incipit furari modicam, in singulis peccat mortaliter; voluntas enim tendit in objectum grave: singula tamen illæ acceptiones non habent gravem furti externi malitiam. III. qui sine dicta intentione successivè pervenit ad materiam notabilem, peccat mortaliter ultima acceptione: nisi vel inter hanc & priores acceptiones intercedat mora notabilis, ratione cujus lapsus non videatur graviter ferre ultimum furtum, vel ante eandem ultimam acceptionem habuerit quis seriam voluntatem restituendi priorum furtorum materiam: propter ejusmodi enim retractationem ultima illa surreptio nullam amplius cum prioribus habet connexionem, & ipsa in se est levis. *Dian. p. 3. tr. 6. R. 25.* Idem est, si quis in aliis materiis in unam coalescen-

lescentibus, ante ultimam actionem, quâ completur sufficiens ad peccatum mortale materia, de prioribus culpis doleat, & restituendi habeat voluntatem. IV. qui ex industria & consilio congregandi magnam summam à diversis modicum quid furatur, peccat mortaliter, v. g. utendo staterâ vel mensurâ dolosâ, accipiendo à pluribus modicam gabellam &c. modus enim iste augendi rem suam humana societati valde repugnat, & est omni reipublicâ bene institutâ apprime perniciosus, quin & DEO exosus juxta illud *Proverb. 20.* Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud DELIM. V. si plures communi consilio simul vel successivè faciant uni eidemque personâ plura furta parva, quæ simul sumpta graviter noceant, peccant singuli mortaliter; singuli enim sunt causa totius damni. At si singuli seorsim & independenter ab aliis modicum quid furentur, nullus eorum, etsi furti ab aliis commissi sit conscius, peccat mortaliter, nisi fortè videat simul ab aliis modicum accipientibus vastari v. g. vineam, exhausti ærarium &c. ratio enim tunc dicitur, singulos graviter obligari ad abstinendum, nisi enim singuli prohiberentur graviter, damnum gravissimum inferretur domino. VI. qui, postquam pervenit ad materiam notabilem, committit rursus furta levia, peccat in singulis mortaliter, si memor prioris furti, & cum possit, nolens illud restituere, furetur: quia voluntas in posterius furtum non fertur solitariè, sed simul cum præcedente summa, quæ gravis est. VII. Furta esculentorum, & poculentorum, quæ à famu-

lis committuntur, si sint de rebus ordinariis claudi non solitis, & in proprium commodum auferantur, non autem ut vendantur, etsi paulatim perveniant ad notabilem quantitatem, non sunt peccata mortalia, quia tunc censetur dominus tantum quoad modum, non quoad substantiam invitus. Sanch. *l. 7. Mor. n. 31.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 1. c. 1. n. 8.* Less. *l. 2. c. 12. n. 48.* qui tamen *n. 50.* monet Confessarios, nefacile in furtis etiam minutis dissimulent, sed pro conditione & capacitate personarum, semper aliquam restitutionem injungant, quæ fiat vel reddendo eandem rem, si extet, vel pretium rei; vel jubeant majori obsequio, quàm ex contractu teneantur, compensare, ut hoc modo ab hujusmodi peccatis absterreantur. VIII. Famuli tenentur ex lege charitatis, ne res dominorum per fures auferantur, impedire, si facile & sine notabili suo damno possint: ex justitia verò solus ille, cui cura penùs custodiendæ demandata est: qui proinde solus ad restitutionem tenetur. Less. *c. 15. n. 74.* Laym. *tr. 2. c. 5. n. 7.*

451. Sed jam redeamus ad principium, & quid furtum sit, quale peccatum, & quotuplex, paucis explicemus. Est ergo furtum rei alienæ acceptio domino rationabiliter invito. Est peccatum ex suo genere mortale: potest fieri veniale ex parvitate materiæ, & ex imperfectione voluntatis invitæ. Imò potest esse omnino nullum, ut si dominus sit irrationabiliter invitus, quod contingere potest, cum quis in extrema necessitate constitutus accipit id, quod ad eam depellendam sufficit, & requiritur: imò hoc casu omnino non est furtum. Pri-

S 702

Gunnal
nitentia
E M
3 14

ma enim rerum divisio facta est ea conditione, ut, si necessitas occurreret, antiquum suum statum recuperarent, & de novo, saltem quoad usum, inciperent esse communes pro articulo præsentis necessitatis. Quod si aliquis necessitatem etiam extremam patiat in bonis, quæ natura non voluit esse omnibus communia, qualis est status nobilis aut opulentus, non poterit propria auctoritate alteri quidquam surripere, quod ad eum statum conservandum est necessarium. Lugo *D. 16. de just. f. 7. n. 160.*

452. Præter varias furti divisiones duæ sunt præcipuæ & huc faciunt. Una est in furtum simplex & qualificatum. Simplex est, quod supra definitum est, & nullâ circumstantiâ, quæ speciem mutet, vestitum. Qualificatum est, quod eum circumstantia alia & quandoque tali, quæ etiam speciem mutet, conjunctum est: & est præcipuè duplex, sacrilegum, & violentum; istud est, quod fit per quandam violentiam, & dicitur Rapina; illud verò tripliciter fit. I. Cùm res sacra v.g. calix consecratus, in quocunque loco existat, surripitur. II. Cùm res sacra, v.g. idem calix, vel res Ecclesiæ propria, v.g. pecunia ex loco sacro, nempe ex Ecclesia, furto sublegitur. III. Cùm res profana quidem est, sed Ecclesiæ per modum custodiæ singulariter tradita; vel per modum pignoris, depositi, mutui &c. accommodata. In aliis casibus ratio sacrilegii in furto non reperitur: & ideo si quis alicui diviti in Ecclesia esistenti crumenam, aut sellam ad majorem ejusdem commoditatem in Ecclesia positam furetur, non committit sacrilegium: sicut nec is, qui Parocho,

quancunque demum rem, quam ille proprio, non Ecclesiæ nomine, possidet, turatur: & ideo non debet ista, nisi ut simplex furtum confiteri. At verò furtum sacrilegum unum ab altero non differt specie. Tamb, *l. 2. in Actib. Conf. c. 5. §. 2. n. 5.* Et idcirco sufficit dicere; *Sacri egum furtum grave commissi semel.* Et quoniam rapina etiam continet circumstantiam specificam, ideo & hæc specialiter est manifestanda in hunc fere modum. *Rapinam in re gravi commissi semel.*

453. *Vectigal defraudavi bis.* Sermo est de vectigali evidenter justo: si enim vel certum sit, vel probabile, vel etiam dubium tantum, esse injustum, in conscientia non esse solvendum, etiam cùm petitur, communis est sententia. Vectigal ergo justum eo modo solvendum est in conscientia, quo lex illud imponens obligat. Lugo *D. 36. f. 4. n. 39.* Potest autem ea lex condi vel I. ita, ut solvatur vectigal, licet non petatur; vel II. ita, ut nemo teneatur id solvere, nisi petatur; vel III. ut obliget solum ad penam, si fortè quis deprehendatur id non solvisse. Quoniam autem modo lex hæc de facto obliget, non est facile dicere. Existimem, omnino probabile esse, eam legem in conscientia sub peccato non obligare, cùm sit pœnalis, saltem mixtum: communis autem sententia habet, leges pœnales etiam mixtas, præsertim civiles, sub peccato non obligare. Nihilominus tamen consilium Molinæ apud Lugo *n. 43.* observandum est, nimirum monendum esse populum ad solvenda tributa, & bene de iis judicandum, & an defactum omnino consulendum, ne defraud-

fraudentur : post factum verò & tributum jam defraudatum, posse defraudatorem à restitutione excusari.

454. *Salarii defectum tacite compensari semel.* Salarium est merces laboris, & deberur famulis, & operariis, quamdiu laboraverint, aut per ipsos non steterit, quin, postquam conducti sunt, laboraverint. Nec ferè major querela est, quam ministrorum, qui Principibus aut aliis magnatibus suam locaverunt operam, se non habere competens salarium. Sed hi in memoriam revocent, salaria, etiam cum justa sunt, non consistere in indivisibili, sed suam habere latitudinem, ita ut eorum alia consistant in summo gradu, alia in medio, alia demum in infimo.

455. Jam si quis convenit cum domino de pretio justo, licet infimo, non potest sibi facere compensationem, quia nulla ipsi irrogatur injuria. Bonac. *de restit.* D.3. q.7. p.4. n.3. Hinc factores, qui cum domino vestis convenerunt de justo pretio, quamvis infimo, non possunt absque ipsius voluntate, saltem præsumptâ, retinere sibi reliquias notabiles panni vel serici titulo modici pretii. Dian. p.3. tr.6. R.16. § p.4. R.176.

456. Quod sitamen stipendium sit infimo, sed adhuc justo, minus, duo sunt præcipuè consideranda. I. an famulus, sciens eam tenuitatem, nihilominus spontè, & verò etiam cum precibus, ut admittatur, nullo singulari ipsius domini conductoris commodo, paciscatur de eo stipendio; tenetur enim tunc eo esse contentus, nec potest quidquam amplius petere, aut tacite compensare: sicut enim merces, ita & operæ ultroneæ vilescunt. Bonac. D.3. *de restit.* q.7. p.3.

n.6. Laym. l.3. tr.3. p.1. c.1. n.10. Quod si verò famulus dura necessitate compulsus consentit in tam tenue stipendium, quia nimirum nunc non est, cui suam operam majori pretio locari possit, nec is, cum quo nunc agitur, plus dare vult, stipendium ex justitia supplendum est usque ad æquivalentiam, præsertim si istius famuli opera fuit ipsi necessaria & valde utilis. Less. l.2. c.12. d.10. n.63. Bonac. *de restit.* D.1. q.ult. p.2. n.16.

457. Considerandum est II. an cum tenuitate stipendii conjuncta sint alia emolumenta, eaque non modica, quibus servitium præstitum vel præstandum videtur sufficienter compensari, v. g. commoditas studendi, opificium, artem musicam, seu vocalem seu instrumentalem &c. addiscendi, spes promotionis ad majora officia, beneficium &c. hæc enim sunt magno æstimabilia, & idcirco merito venire possunt in partem stipendii. Quod si jam famulus tali domino suam locet operam cum animo tale aliquod emolumentum percipiendi, & dominus hanc famuli mentem advertat, ex justitia tenetur supplere, si famulus nihil eorum, quæ speravit, percipiat: quia hoc tacite in contractum venit. Less. *loc. mo-* dè interim id sedulo caveat famulus, ne intendat hoc pacto dominum obligare ad procurandum beneficium Ecclesiasticum: hæc enim esset Simonia. Less. c. 24. d.4. n.26. Quando verò famulus obsequia, stipendio majora, velit gratis liberali animo, ex pietate &c. præstare, dominus ex justitia illi nihil debet, sed solum ex gratitudine. Bonac. D.1. q.ult. p.2. n.15. § D.3. q.7. p.4. n.5.

458. Sed quid si famulus nullo sui laboris

boris determinato pretio suam alteri ad-
dicat operam, sed in Domini arbitrio re-
linquat, poteritne Dominus dare, quod
lubet? Non poterit: tenetur enim dare
saltem infimum; cum famuli mens nullo
modo sit, ut Dominus quantitate pretii
determinet ex mero suo arbitrio, sed ex
æquitate, quæ omnino requirit, ut detur
saltem infimum iustum. Less. n. 24. Bo-
nac. *dist. p. 4. n. 10.*

459. Nec est stipendium, etsi famu-
lus propter morbum, quo detinetur, la-
borare nequeat, diminuendum pro tem-
pore infirmitatis; si quidem consuetudo
& conventio id ita ferat. At seclusa istâ
consuetudine vel conventionem non est sol-
venda merces pro tempore morbi: quia
stipendium solvitur ob operas quodidua-
nas. Bonac. n. 13. & alii, quos refert. Ne-
que enim Dominus tenetur ex iustitia fa-
cere expensas in ægrotum famulum; non
enim ullo jure constat, hanc obligatio-
nem, seclusa consuetudine aut pacto, ad
Dominum spectare, modò famulus non
existat in extrema vel gravi necessitate;
tunc enim Dominus tenetur saltem ex le-
ge charitatis famulo ægro subvenire. Bo-
nac. *l. cit.*

460. Quin nec famulo, qui termino
nondum elapso decedit à famulatio, de-
betur tota merces, sed tantum pro rata
temporis præteriti, nisi pactum vel con-
suetudo aliud permittat; aut etiam com-
pensatio damni, quod Dominus ex præ-
maturato isto discessu patitur, exigat: tunc
enim vel totum stipendium negari potest,
vel saltem quantum respondet damno il-
lato. Bonac. n. 12.

461. Ceterum, si operatio, famulo, vel
cuicumque alteri officiali non omnino cer-

tum sit, stipendium constitutum esse infra
infimum iustæ mercedis gradum, non po-
terit ex rebus Domini facere compensa-
tionem: quia in dubio, an aliquid ex iusti-
tia debeatur, non habet locum compen-
satio, ut Fill. *tr. 36. c. 6. n. 103.* Less.
dicto dubio 10. n. 48. & alii communiter
merito docent. Quando autem constitu-
tio mercedis clarè injusta est, tunc enim
verò poterit fieri tacita compensatio. Fill.
n. 105. Less. n. 63. Bonac. *D. 1. de restit.*
quib. p. 2. n. 16. Laym. *l. 3. tr. 3. p. 1. c. 1.*
n. 10. Tolet. *l. 5. c. 15.* qui insuper rectè
monent, id locum duntaxat habere, cùm
modus alius justam mercedem commode
impetrandi non superest (nam si talis
modus superpetat, peccabit quidem occul-
tè accipiendo, sed ad restitutionem non
tenebitur. Tolet. *l. c. & alii.*) nec plus
accipiat, quàm debetur, neque scandala-
rum aut aliud grave incommodum alteri
sequatur. Longè aliter docuerunt illi,
quorum sententia est propositio 37. inter
69. à S. D. N. Innocentio XI. prohibi-
bitas.

462. Eodem modo discurrendum est
de filio v. g. mercatoris, vel cauponis,
qui administrat bona parentis: nam &
hic, seclusa alia seu tacita seu expressa con-
ventionem, potest à patre exigere salarium,
perinde ut alius extraneus, cui quoad hoc
comparatur, & si id impetrare non possit,
vel exigere non ausit, potest clam accipe-
re. Dian. *p. 4. tr. 4. R. 66.* & alii: quod
Laym. *cit. tr. 4. c. 8. n. 6.* iudicat probabile,
& ipsi seriam Confessariis favorabile est,
ut cum tali filio familias mitius agant,
nec facile urgeant ad restitutionem, nisi
ultra æstimationem sui laboris aliquid
acceperit.

463. Ne verò isti, qui queruntur sua stipendia esse justo minora, seipfos, velut suspecti in propria causa iudices, decipi-
ant, & a qua illis patefiat ad iustam sti-
pendii determinationem, ea non est sti-
pendii arbitrio relinquenda, sed ex loci, in
quo ejusmodi operarii, famuli vel officia-
les occupantur, consuetudine communi-
ter recepta taxandum. Id ergo censebi-
tur esse iustam stipendium, quod alii ejus-
dem sortis & conditionis operarii, famu-
li &c. communiter accipiunt; seu quan-
do non desunt quàm plurimi alii, qui spon-
te nulla necessitate &c. compulsi intervi-
re velint pro eodem stipendio: res enim
tanti valet, quanti aestimatur: vel quando
de tanto pretio liberè convenitur inter
herum & famulum. Less. c. 24. d. 4.
n. 23. Bonac. d. 3. q. 7. p. 4. n. 9. Fill.
tr. 36. c. 6. n. 102. & seq. sicut enim con-
tractus praesumitur celebrari juxta loci
consuetudinem, ita etiam taxari pretium
rerum, v.g. laborum à famulis exhibitio-
rum. Illud interim extra aestimationem
non est dimittendū, quod etiam jam supra
insinuavi, quòd, sicut multitudo venden-
tium minuit pretium mercis, ita & multi-
tudo cupientium suam alteri operam lo-
sare, quantitatem stipendii seu mercedis.
Molin. T. 1. tr. 2. D. 83. Valq. de restit.
c. 5. §. 1. d. 10. quos refert & sequitur Laym.
tr. 3. p. 1. c. 1. n. 10. quibus adde Lessium c. 12.
d. 10. n. 63.

464. Auxiliarium pretii ex rebus alienis
venditis comparati mihi servari ter. Sunt
quibus Dominus vestem, libros, aut si-
militudine quid vendendum committit, desi-
gnato pretio: & hi proxeneta vocantur;
suamque domino venditori operam ex-
hibere possunt, vel gratis, vel constituta

mercede pro labore & diligentia in ven-
ditione rei adhibenda, vel cum expreso
vel tacito pacto de retinendo excessu. Si
primum, proxeneta nec excessum pretii
ex re vendita comparati retinere potest,
nec quidquam aliud ex iustitia exigere. Si
secundum, iterum non potest retinere il-
lum excessum. Nec refert, quòd domi-
nus pretium designaverit: non enim ideo
proxeneta praesumere potest, dominum
velle ipsum excessum, velut laboris &
industriae praemium relinquere, cum de
mercede sit utrinque conventum: & de-
signatio pretii videatur solùm facta, ne
res minori pretio vendatur, non autem ne
majori, si forte occasio terat: hic enim
debet esse sensus mandati. Si tertium,
potest retinere excessum pretii. Tacitum
autem pactum intervenire censetur, si do-
minus commiserit proxenetae venditio-
nem nullo pro ejus labore & diligentia sti-
pendio promisso: censetur enim pro sti-
pendio concedere id, quod ultra pretium
designatum acquisitum est, modò non
nimium excedat diligentiam, & laborem;
non enim mens domini videtur esse, de
excessu nimis magno retinendo, sed de eo,
qui industriae & labori respondeat. Less.
l. 2. c. 21. d. 19. n. 138. Bonac. D. 1. de re-
stit. q. 2. p. 6. n. 16. Fill. tr. 35. c. 6. à n. 144.
Lugo D. 26. de just. s. 9. n. 199. & seqq.
Palauus tr. 32. D. 4. p. 16. & alii. Quan-
do autem famulo res committitur ven-
denda, tenetur excessum domino refer-
re, si ordinariam duntaxat & moralem
industriam adhibuit in vendendo; ad hanc
enim ex famulatu tenebatur: si autem
per industriam extraordinariam rem plu-
ris vendidit, quàm communiter valeat,
potest retinere, quod superest, ut pote
fru-

fructum suæ industriæ. Tamb. *de sacrif.* l.3. c.1. §.5. n.16. prope finem. Bonac. *D.1. de restit.* q.2. p.6. n.19.

465. Quod si verò proxeneta rem illam pretio à Domino indicato sibi compararet, & postea suo nomine plus venderet, non faceret contra Justitiam, ac proinde nec ad restitutionem obligaretur: quia eam justo pretio sibi à Domino comparavit, & postea justo pretio suo nomine vendidit. Bonac. n.17. nisi fortè Dominus expressè ei mandasset, ut rem venderet tanti, quanti intra latitudinem justii pretii vendi posset: tunc enim teneretur eam diligentiam adhibere, & rem illam eo pretio, quod alii obtulissent, sibi vendicare. Less. n.139. Fill. n.146. Ut autem sciri queat, an mediator ille rem suo vel mandantis nomine vendere voluerit, videndum est, quo animo fuerit, voluissetne rem illam, si quocunque casu vel tempore periret, sibi potius, quàm alteri perire; hic enim animus indicio esset, illum rem, utpote sibi emptam, suo, non alterius nomine vendidisse. Lugo n.152. Ex quibus breviter

466. Patet, quid sentiendum sit de sartoribus, quibus, cum ex mandato alterius emunt pannum vel fericum pro veste conficienda, mercatores solent aliquid de pretio remittere: poterunt enim sartores eam partem retinere, si sincerè ac fideliter agant negotium illius, pro quo mercem emunt, neque apud alios mercem æque bonam minori illo pretio reperissent. Lugo n.153. Fill. n.149. Dian. p.1. tr.8. R.26. Bonac. n.15. Aliud est, si ejusmodi mandatarius rem mandantis non gerat utiliter, v.g. si accedat ad officinam alicujus, ibique rem majori pretio

emat, quàm empturus fuisset, si ad alterius officinam accessisset: tunc enim teneretur incrementum pretii restituere, eò quòd infcio & invito illo, cujus negotium suscepit, infideliter egerit: cum mandatum illi commissum intelligatur, ut minoris emat, quantum potest. Bonac. l.c. Idem est de œconomis, & quibuscunque aliis seu famulis seu ancillis ad forum missis, ut cibaria &c. emant: nam & hi non possunt sibi servare eam pretii partem, quam post nundinationem ex pretio astimationis detraxerunt.

467. *Rem furtivam emi semel.* Si quis id bona fide faciat, de vitio rei nihil sciens, vel dubitans, non peccat quidem emendo; tenetur tamen rem illam restituere, si adhuc apud emptorem extet in se vel æquivalenti; vel certè in quantum factus est ditior. Quod si autem mala fides intercessit in ea emptione, emptor & peccavit, & æquè tenetur ad restitutionem faciendam, vel Domino rei, ut Bonac. q.4. p.1. n.1. docet, et si pretium solum non esset recuperaturus; vel, quod Lugo *D.17. s.2. n.37.* Dian. p.2. tr.3. *Miscell. R.4.* & alii docent, ipsi fur, ut ab eo recuperet suum pretium; quia non constituit rem pejori loco, quàm fuerit antè, & consequenter Domino non infert damnum. Ex quibus obiter

Patet, eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni seu vestium, peccare: ut Villalob. apud Dian. p.4. tr.4. R.176. tradit; licet Sanch. apud eundem Dian. excuset eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à mercede justa, quàm mereantur ista fragmenta, adeoque licitè ea retineant.

468. Pecunias à parentibus ad necessaria comparanda (vel ad victum, ad libros emendos) collatas in notabili quantitate inutiliter consumpsi semel: v.g. in lusus, comotationes &c. Et est ipsis facienda restitutio, si constet, eam profusionem contra ipsorum voluntatem esse factam.

469. In lusu defraudavi alium ve gravi semel: re levi ter. Ludus est certamen quoddam susceptum ad competentem animi oblectationem, cui, ne omnino langueat, adjungi quandoque solet pactum vel contractus, ut victori res ab utroque exposita cedat. Ex natura sua non est illicitus, si debita concurrant conditiones, & aliunde non interveniat scandalum, aut justa prohibitio, aut nulla se iniquitas misceat, aut peccandi occasio. Condiciones autem ad ludum justum & licitum requisitæ sunt fere hæc. I. est, ut ludens possit liberè disponere de re, quam ludo exponit: aliàs non poterit dominium rei illius in alium transferre. Et ideo qui à Religioso, non potente alienare, lucratus est, tenetur restituere. Laym. l.3. tr.4. c.21. n.5. & alii. II. Ut alter alterum ad ludum non pertrahat per vim, opprobria, dolum, aut aliam injuriam. Bonac. D.2. de restit. q.3. p.2. n.1. Tamb. l.8. in Decal. tr.2. c.9. §.1. n.5. Lugo de just. D.31. f.2. §.2. n.28. Less. l.2. c.26. d.2. n.9. aliàs qui metu incusso alterum ad ludum pertraxit & lucratus est, tenetur restituere. III. ut ludens non utatur fraudibus: de qua conditione postea pluribus. IV. ut utriusque colludentis sit æqualis conditio: in contractibus enim servanda est æqualitas, nisi contrahentes cedant suo jure. Et ideo qui ludendi peritiã alterũ longè superat, cer-

R. P. Stoz. Trib. Penit.

rúsque adeò mortaliter est, se lucraturum, non potest lucrum acquisitum retinere; etsi nullam aliam fraudem, vel simulationem, quã alium ad ludendum induceret, adhibuerit. Lugo §.4. n.46. Dian. p.4. tr.4. R.186. & p.7. tr.9. R.29. Bonac. n.4. Si tamen imperitior alterius colludentis excessum, vel ab eo monitus, vel alia ratione nõrit, & nihilominus velit ludere, Dian. p.7. tr.9. R.31. Bonac. l.c. & alii communiter docent, peritiorẽ posse lucrari, quia scienti & volenti nulla fit injuria. Sed Lugo n.50. id non admittit, nisi ex circumstantiis præsumatur spontanea donatio, uti præsumi potest, si res sit parva, vel quando alter generosus, & liberalis est, vultque eã jaçturã ludi delectationem emere.

470. Ceterum fraudes, quibus inter ludendum utimur, aliæ sunt licitæ, aliæ illicitæ. Illæ sunt, quæ vel ex mutuo consensu, saltem tacito, vel juxta regulas ludi, aut consuetudinem receptam adhibentur; & numerantur fere hæc. I. si quis advertens, se certò lucraturum, auget sponsonem, vel, ut augeat adversarius, simulat metum. II. si quis sciat, se inferiores chartas habere, atque ideo se vincendum, potest simulare, & augere sponsonem, ut alter timeat, & recuset, ac relinquat ipsi, quod erat appositum. III. si inspiciat chartas alterius ex sola ipsius negligentia, & absque fraude. IV. Potest tacere, si videat alterum in numerandis signis errare, aut plures accipere chartas, quàm deberet: ob quem excessum debeat postea perdere, quod est appositum. V. si inter ludendum disceat à tergo nõsse chartas, quas antè non signavit, nec novit. VI. Potest quis numerare pauciora pun-

M m

ta,

cta, quàm habet, &, postquam adversarius exhibuerit plura, potest ipse licitè exprimere, quæ habet, & sic lucrari. Lugo *n. 34.* Dicast. *de just. l. 2. D. 5. d. 3. n. 9.* Diana *cit. p. 7. tr. 9. R. 43.* & alii.

471. At verò fraudes illicitæ sunt. I. Si quis chartas occultis notis designet, ut eas à tergo dignoscat. II. Si plura puncta in se numeret, vel pauciora in adversario. Si tamen videat, adversarium non omnia puncta numerare, quæ si numeraret, lucraretur, non tenetur illum admonere; hæc est enim lex ludi, ut error proprius noceat erranti. Sed nec circumstantes tenentur ex justitia de illo errore monere, nisi ea cura illis esset demandata. Lugo *n. 36.* Bonac. *n. 2.* & alii, quos Diana *R. 44.* refert. III. si primum locum ex industria occupet, quando non ad se, sed ad adversarium atinebat: & is multum confert ad lucri eventum. IV. si defraudet numerando pecuniam, ludo perditam, & debitam. V. si arte componat chartas, ut non casu, sed ex certa dispositione sibi meliores obveniant. VI. si dicat & fingat, se habere chartas, quas non habet, & adversario credente & non curante, sua fictione vincat. VII. Si ex industria ita se componat, ut sui adversarii chartas videre possit: secus, si casu & ex negligentia adversarii eas videat. VIII. Si ab aliquo circumstantium per signa accipiat notitiam de chartis adversarii, ut videlicet scire possit, quando debeat acceptare, vel recusare adversarium, augentem sponsonem. Lugo *n. 35.* de quibus etiam Diana *R. 44.* & *seqq.* videndus est. Qui his fraudibus utitur, tenetur restituere saltem id, quod est iniquè lucratus. Bonac. *n. 6.*

472. Denique etiam preces & alia pia opera v.g. pro animabus purgatorii solvenda proponi possunt, modò in iis postea persolvendis debita reverentia adhibeatur. Lugo *f. 1. n. 5.* Bonac. *p. 1. n. 8.* Diana *R. 41.* Nec est, si preces in ludo honesto utrinque solvendæ proponantur, periculum ullius simoniæ incurrendæ; sicut esset, si uno preces proponente, alter quid temporale solvendum proponeret: rem enim spiritualem pro spirituali commutare, non est prohibitum, nisi de Jure humano in certis materiis, v.g. in beneficiis.

473. *Detrahentibus fama aliena in re gravi aures præbui semel: in re levibus.* Qui est causa gravis detractionis, tacite vel expressè ad eam alterum impellendo ac movendo, peccat mortaliter contra charitatem & justitiam: contra charitatem quidem, quia infamanti præbet scandalum. Arg. *cap. Ille, qui & seqq. 22. q. 5.* contra justitiam verò, quia dat causam injustæ infamationis. Lugo *de just. D. 14. f. 8. n. 123.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 14.* Bonac. *de restit. D. 2. q. 4. p. 11. n. 1.* Fill. *tr. 40. c. 4. n. 121.* Less. *l. 2. c. 11. d. 4. n. 39.* Quod si tamen utrique exiguum detrimentum à delinquente inferatur, veniale tantum peccatum est: sicut & si quis arbitretur, detractionem fore levem, detractor verò præter intentionem erumpat in gravem. Laym. *l. c.*

474. Quin & is, qui, etsi non sit causa detractionis, eam tamen auditâ delectatur, peccat ex suo genere mortaliter contra charitatem: hoc enim ad odium spectat, si delectatio de jactura alienæ famæ per se & directè in eam tendat. Bonac. *n. 4.* si verò per accidens ob detrahentis facun-

facundiam, rei novitatem, est peccatum veniale. Bonac. n. 5. Laym. l. c.

475. Quod si verò auditor neque sit causa injusta infamationis, neque eà audità delectetur, adhuc peccat mortaliter contra charitatem, si, cum absque gravi suo incommodo possit, non impediat, vel redarguat, sive expressè, sive tacitè; quod fit v. g. discedendo, sermonem avertendo, vultum tristem exhibendo; nam aquilo dissipat pluviam, & facies tristes linguas detrahentium. Proverb. 25. At si non impediat, vel ex verecundia rationabili ob auctoritatem detrahentis, vel ex metu alicujus non levis mali, sibi alioqui certò vel probabiliter eventuri; vel quia non sperat, se sua admonitione quidquam profecturum, omnino non peccat. Bonac. n. 7. Lugo à n. 126. Quod autem attinet ad delectationem de detractione, debet se accusare, ut n. præc. dixi: de inductione verò ad detrahendum, ut paulò post de scandalo dicetur.

476. Cum proximo rixatus sum semel. Rixa vulgariter confundi solet cum contentione, sed non rectè: hæc enim in verbis consistit, illa in factis proximum lædentibus; & definiri solet: altercatio factis, quibus unus alterum lædere conatur, exercita, v. g. in lutum projiciendo, cædendo pugnis &c. unde est quoddam bellum auctoritate privata susceptum. Est peccatum mortale ex suo genere, saltem ex parte invadentis. Fill. tr. 28. c. 9, n. 201. nam ex parte invasi vel nullum est peccatum, si sit ad justam sui defensionem, nec excedat modum inculpatæ tutelæ: vel solùm veniale, si eum modum excedat parùm: si enim excedat notabiliter, erit etiam mortale. Fill. n. 202. Po-

test quoque fieri veniale ex parvitate materiæ, ut fit, cum parvi pueri inter se pugnis decertant. Coninch. de charit. D. 32. d. 1. n. 1. Discordiam gravem seminavi semel: levem quinquies. Quid discordia fit, & quale peccatum, n. 145. expliatum est.

477. Inimicitias graves seminavi semel: leves ter. Est autem inimicitia nihil aliud, quàm odium, quo personæ alicui malum volumus, vel quia nobis molesta est, & vocatur odium abominationis; vel præcisè quia malum ipsius est; & vocatur odium inimicitia. Utrumque est ejusdem speciei, & ex suo genere peccatum mortale: fit veniale ex defectu advertentia, vel parvitate materiæ.

478. Et quoniam occasio ita fert, addamus pauca de dilectione inimicorum. Itaque tenemur I. Inimicos non tantum non odio prosequi, sed etiam eos positivè amare: id quod Matth. 5. v. 43. expressum est his verbis: Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros. Hinc de malo inimici non licet gaudere, quia malum ipsius est, v. g. non possumus gaudere, hostem insigni clade esse ad internecionem delerum; præcisè ex eo, quod strages ista sit ipsi illata: hoc enim est peccatum mortale, cum malum sit magnum. At verò de eadem clade gaudere idcirco, quia per eam à Republica remotum est tam grave flagellum, non est peccatum: quia gaudium non tendit in cladis illationem, sed liberationem à malo, quod alioqui incumbebat Reipublicæ. II. Tenemur inimico in necessitate constituto succurrere: & III. eum à generali affectu, & beneficiis, quibus alios prosequimur, non excludere. Coninch. de charit. D. 24.

P
d. 6. n. 85. Suar. *de charit. D. 5. f. 5. n. 7.*
Et alii: nam neque DEUS inimicos suos à generali affectu omnes salvandi, & communibus beneficiis, quæ humano generi præstat, excipit: facit enim Solem suum oriri super bonos & malos, Et ideo peccat, & quidè ex genere suo mortaliter, qui, cum orat pro aliqua comunità, excludit inimicum, nolendo illum esse participem suarum precum. Si tamen causa justa aliud suadeat, non est illicita ea exclusio à communibus beneficiis. Sic si eleemosyna impertienda non sufficiat omnibus, possunt excludi calumniatores: tunc enim excludis inimicos, non quia inimici sunt, sed quia non potes omnibus succurrere. Coninch. *n. 87.*

479. At verò specialia benevolentiae, amicitiae, & familiaritatis signa nemo tenetur inimico exhibere. Coninch. *n. 89.*
Et alii apud ipsum: quia nemo plus tenetur diligere inimicos, quam alios: sed aliis non tenemur semper specialia benevolentiae signa exhibere; ergo nec inimicis. Hinc I. qui dissolutam amicitiam aut familiaritatem, quam cum altero habuit, non vult illum alloqui, salutare, aut in pristinam familiaritatem admittere, non tenetur: sicut nec tenetur inimicum ægrotum invisere, mæstum solari, hospitio excipere &c. hæc enim sunt signa benevolentiae particularia, quæ communiter non solemus omnibus exhibere. Coninch. *n. 91.* Suar. *n. 8. § 9.* Laym. *l. 2. c. 4. n. 2.* Quodsi autem inimicus prius te salutet & alloquatur, non solum contra urbanitatem, sed etiam contra charitatem est, non resalutare. Bonac. *d. 3. de char. q. 4. p. 3. n. 4.* modò, ut idem notat, saluatus non sit longè emi-

nentioris conditionis. Imò si petat veniam, debes eam dare, & injuriam illatam remittere. Bonac. *n. 5.* cum Reginaldo *l. 17. n. 124.* Valen. *T. 3. D. 3. p. 3.* & aliis, quos refert. Regulariter verò is, qui potius offendit, debet veniam & reconciliationem petere. Bonac. *n. 6.* Quodsi tamen negatio reconciliationis ex odio vel vindicta procedat, nec læsus ab eo proposito velit desistere, peccat mortaliter, nec absolvendus est à Confessario, donec deponat odium. Bonac. *n. 3.* Sæpe etiam omisso illa conjunctum habet scandalum non leve, quod similiter ex obligatione gravi auferendum est.

480. II. Etsi decens sit, & christianæ charitati conforme, satisfactionem pro injuria illata condonare, quod docent Azor & alii apud Bonac. *n. 5.* læsus tamen ad id non est urgendus importunè; quia cum judex possit injuriantem punire, etiam læsus potest id ipsum petere: modò sine animo vindictæ vel odii; sicut enim non licet vindictam privata auctoritate sumere, ita neque licet aliquid ex odio vel spiritu vindictæ facere. Bonac. *n. 5.* Nihilominus quia pauci sunt, qui sua jura coram iudice prosequi possint, secluso affectu odii, vel vindictæ; idcirco omnino suadenda iis est sententia Azorii. Et licet injuria ex animo condonanda sit; nemo tamen tenetur eò conniti, ut ex memoria pellatur, cum id sit valde difficile, & quibusdam etiam impossibile, ut ex Silvestro *V. Charitas. q. 6.* notat Laym. Alia est ratio parentum, Prælatorum &c. hi enim possunt correctionis causâ subditos in se peccantes à communibus beneficiis, & amoris indicis excludere. Laym. *n. 2.* modò id non fiat ad longum tempus, aut cum scandalo.

481. *Proximum graviter delinquentem non correxi semel.* Correctio fraterna est admonitio per se primò ordinata ad proximum à peccato revocandum. Est actus vel misericordiæ, vel Charitatis Theologicæ secundùm diversa motiva, ex quibus procedit. Darur de ea verum præceptum. Palauus *D.3. p.1. n.2.* Suar. *D.8. s.1. n.3.* & *T.4. de relig. tr.10. l.10. c.7. n.10.* Est affirmativum, ac proinde juxta communem sententiam non semper obligat, sed certò tantùm tempore, certisque circumstantiis concurrentibus, quarum aliæ se ex parte materiæ, seu peccati corrigendi; aliæ ex parte personæ corrigentis; aliæ ex parte personæ corrigendæ tenent.

482. Ex parte materiæ requiritur I. ut peccatum sit commissum. Palauus *p.2. n.2.* colligitur ex illo *Matth. 18.* & *Luca 17.* ubi dicitur, si peccaverit, non si peccaturus est; his enim tacitè insinuatur, correctionem supponere lapsum. Nihilominus si proximus in solo peccati periculo constitutus sit, adhuc id impediendum est, non quidem vi correctionis, sed vi defendendi honoris divini & boni proximi. Palauus *l.c.* Suar. *T.4. de relig. tr.10. l.10. c.8. n.3. & 8.* Coninch. *D.28. d.3. n.35.* & alii. II. ut peccatum nondum sit emendatum, aliàs correctio esset inutilis. Tanner. *T.3. D.2. q.5. d.4. n.78.* Suar. *D.8. s.2. n.1. ex communi.* III. Ut constet, peccatum esse commissum. Tanner. *n.79.* Palauus *p.4.* Coninch. *d.6. n.87.* Suar. *s.3. n.1.* aliàs non poteris corrigere, Nemo privatus, etiam Confessarius, tenetur, imò nec potest in aliorum delicta inquirere. hoc enim esset nimis odiosum, & natum ad alios turbandos, variatque suspiciones & indignationes excitandas.

Prælati tamen & pastores suorum subditorum delicta investigare non prohibentur: ratione enim officii hanc facultatem acquisierunt. Modum autem, quem Prælati in subditorum vitam inquirentes debent servare, fusè explicat Lessius *l.2. c.19. d.12.* Judicia tamen temeraria, & suspiciones vanæ, ne in hoc misericordiæ genere bona existimatio, proximo debita, temerè lædatur, diligentissimè sunt cavendæ.

483. Ex parte corrigentis requiritur I. potentia, ut nimirum possit corrigere. Poterit autem quisque, etiam privatus, etiam peccator corrigere; omnes enim tenentur jure divino: & sola Sacramentorum administratio requirit in ministro gratiam. II. ut nullum tum ipsi corripienti, tum aliis notabile damnum, cujus meritò potior habenda sit ratio, immineat ex ea correctione. Tann. *n.79.* Palauus *p.6. n.1.* Coninch. *d.6. n.124.* Bonac. *cit. q.4. p.7. n.11.* Dian. *p.4. tr.4. R.228.* & *p.7. tr.3. R.26.* tam gravis enim obligatio repugnat suavitati legis Christi; non est ergo fidelibus imponenda, nisi fortè in extrema vel quasi extrema necessitate æternæ damnationis proximi: de qua re videndus est Palauus *n.4.* & Diana *cit. p.7. tr.3. R.27.*

484. Ex parte denique corrigendi requiritur I. ut sit probabilis spes secuturæ emendationis. Tann. *n.83.* Suar. *s.3. n.2.* & 3. Palauus *p.5. n.1.* & 3. *ex communi:* aliàs correctio esset otiosa, imò & nociva, cum non in utilitatem, quàm detrimentum proximi cessura esset. Si dubium sit, an profutura sit; certum autem non nocituram, adhuc est adhibenda. Palauus *n.5.* Coninch. *n.92.* Dian. *p.3. tr.5. R.93.*

& p. 4. tr. 3. R. 72. omittenda autem in dubio, an sit nocitura. Suar. n. 3. Coninch. n. 93. Palaus n. 4. Dian. p. 7. tr. 3. R. 22. & alii; extra quidem articulum mortis, in hoc enim corrigendus est proximus, etsi timeatur, ut evadat deterior. Palaus n. 6. Coninch. n. 94. Suar. l. 6. II. ut correctio censeatur esse moraliter necessaria, ita ut non sit probabile, peccantem sine ea aliunde, vel à se vel ab alio emendandum. Tan. n. 83. Coninch. n. 115. Palaus p. 6. n. 5. Suar. n. 7. Unde si delinquens sit homo alioqui timorata conscientia, qui speretur facile surrecturus, nec in periculo ulterius ob meam omissionem peccandi constitutus, non teneor illum corrigere; nam sola perseverantia in peccato commisso, non inducit obligationem corrigendi proximum. Palaus p. 2. n. 6. Coninch. n. 117. Dian. R. 11.

485. Jam si prædictæ conditiones concurrant, correctio est omnino adhibenda, & quidem statim. Suar. n. 8. *ex communi*: nisi causa justa suadeat illius dilationem, v. g. si ipse sit, proximum alio tempore fructuosius emendandum. Palaus p. 6. n. 6.

486. Est autem obligatio adhibendæ correctionis fraternæ ex suo genere gravis. Potest fieri levis ex parvitate materiæ, si nimirum materia sit levis: nulla, si vel una ex conditionibus prædictis desit, aut pudor vel verecundia mereret. Suar. n. 5. Palaus. n. 2. Diana p. 4. tr. 4. R. 228. Navar. c. 14. Man. n. 26. Debet tamen hic pudor & verecundia esse gravis, quam etiam cordatus nequeat facile superare: nam ob levem pudor-

rem non est facile omittenda correctio, aliàs nunquam fieret. Si enim in communibus necessitatibus tenetur etiam privatus corrigere peccantem, etsi sit delinquendus, aut aliam levem injuriam passurus; multò magis debet, licet pudorem patiat. Coninch. n. 126. Ex quibus omnibus breviter. Patet, privatum aliquem non facile peccare mortaliter, si omittat correctionem ex aliquo timore: quia facile sibi persuadet, & sæpe probabiliter, se vel nihil effecturum, vel alterum sine sua opera emendandum. Coninch. n. 127. Dian. p. 4. tr. 4. R. 228. & p. 7. tr. 5. R. 61. & alii.

487. Est denique aliquis ordo in fraterna correctione servandus, & quidem ille ipse, quem Christus *Matth. 18.* præscripsit, videlicet I. ut peccatum corripias secretò. II. Si hæc privata monitio non sufficiat, coram testibus. III. Coram Ecclesia, id est, Prælati, & Pastoribus. Potest tamen hic ordo quandoque prætermitti: & quidem I. si delictum sit publicum. II. si quis suo jure cessasset, ut possint sua delicta immediatè ad superiorem deferri; ut cedunt quidam nonnulli Religiosi, præsertim Societatis JESU, quorum constitutiones etiam quoad hoc à summis Pontificibus approbatæ sunt, Tann. n. 106. Suar. f. 6. n. 8. Diana p. 3. tr. 2. R. 37.

488. *Importunis vexationibus creari alteri molestiam, ter: vel concitati ad impatentiam semel.* vexationes si verbis fiant (ut plerumque solent) inter peccata oris recensenda sunt sub nomine verborum charitatem proximi offendentium. Sunt vexationes plerumque tantùm peccata

cata venialia: possunt fieri mortalia, si iis proximus ad peccatum mortale concitetur.

489. *Totam curam animarum Capellano reliqui, ita ut nihil eorum, quæ ad eam spectant, ipse unquam egerim.* Est hæc commissio contra finem residentie in propria parochia. Est etiam contra rationem totius officii Parochialis; qui enim aliquod officium gerendum suscipit, simul etiam tacite obligat suam personam ad proprias illius functiones præstandas: & nisi crederetur id facturum, nunquam ad illud officium eveheretur; nunquam enim Princeps constitueret gubernatores urbium, provinciarum &c. præfectos arcium &c. qui putantur non per se, sed per alios, licet æquè dignos, vel forte etiam digniores administraturi. Unde Parochus, qui licet in loco sui beneficii commoretur, non tamen ipse suum officium in persona præstat, ex mente Concilii Trident. non est censendus residere, ut notat etiam Sylvester V. *Residentia, in principio*: idem enim est inutiliter adesse, quod abesse, ut apud Barbos. *de Parocho c. 8. n. 40.* docet Carranca *de Resid. Episcop. c. 3.* Et ideo non immerito in *cap. Inter corporalia, de Translat. Episcop.* dicitur, illam Ecclesiam viduam esse, quæ licet Episcopum habeat, (idem est de Parocho) inutilem tamen perhibetur habere: quis autem inutilior illo, qui cum alicui ministerio exercendo sit addictus, eorum tamen, quæ ad illud spectant, agit nihil: & ideo tales verè non sunt Parochi, sed umbra potiùs & simulachra Parochorum: & cum in re gravi desint suo officio, peccant mortaliter, & in conscientia non sunt securi. Nec obstat,

quòd juxta 72. *Regulam juris* censeatur quis per se facere, quod per alium sibi substitutum facit; hoc enim tum tantum verum est, cum alicujus cura & industria non eligatur ad personale munus, sicut eligitur in Parocho. Unde in *Cap. quia nonnulli, de Clericis non resident.* dicitur: Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc quærat persona, quæ residere in loco, & curam ejus valeat per seipsam exercere. Nihilominus tamen possunt Parochi ad majorem suam quietem suis Capellanis, consuetudine ita declarante, multa & magis ardua committere, velut nocte surgere, multas audire Confessiones, procul ire ad ægrotos & similia; dummodo tamen iis non utantur, tanquam hominibus, qui portent pondus diei & æstum, sed ut sociis laboris. *Postev. de officio curati, c. 1. n. 10.*

490. *Abeneficio, quod habeo, diu & ultra tempus concessum absui.* Parochi tenentur, ut Palus *tr. 13. D. 5. p. 1. ex communi* tradit, jure tam Divino, quam humano in loco sui beneficii parochialis residere, & peccant graviter non residendo: ille tamen, qui mox est reversurus, non censetur à sua Ecclesia abesse, juxta *L. Postliminium, §. captivis, & L. nihil, ff. de captivis & postlim. revers.* Unde tempus, quo Parochus à sua Ecclesia abesse potest, debet esse breve; quale est non tantum paucarum horarum, sed etiam duorum aut plurium, etiam octo dierum; imò ut scrupulus omnis procul esset, Concilium Trident. *sess. 24. c. 12. de reform.* determinavit tempus, & censuit, respectu totius anni modicum esse, quod est duorum mensium,

sum, siue de in hoc spatium continetur, siue interpoletur. Quod si Parochus ultra hoc tempus abesse velit, necessaria ad id est specialis licentia expressa, (neque enim tacita sufficit, nisi causa sit notoria, & moram accedendi ad Episcopum non patiatur,) ab Episcopo etiam obtenta (non enim sufficit eam præcisè petere) Palauis p. 5. n. 6. & quidem in scripto: aliàs erit nulla. Palauis n. 8. Causa verò, ob quam hæc licentia dari potest, debet esse gravis, qualis est I. Christiana charitas. II. urgens necessitas. III. obedientia debita maioribus, Papæ videlicet aut Episcopis. IV. evidens Ecclesiæ, cui quis præest, aut reipublicæ, utilitas: desumptæ sunt hæc causæ ex Concilio Trid. Sess. 23. c. 1. & explicantur à Laym. l. 4. tr. 2. c. 6. n. 4. & 5. Interea tamen dum Parochus abest, substituendus est alius vicarius idoneus, vel ab ipso Episcopo, si istius ad eam absentiam licentia sit necessaria; vel ab ipso Parocho, si ad breve à jure concessum tempus absit: optimum fuerit, si vicinum Parochum substituatur; licet enim ordinariam jurisdictionem non habeat, nisi in suum gregem, jurisdictionis tamen delegandæ est capax. Sanch. l. 3. de Matrim. D. 31. n. 11.

491. *Ad confessiones meorum subditorum excipiendas non accessit, licet fuerim rogatus & vocatus semel.* Hæc est una ex nobilissimis officii pastoralis partibus; & ad eam explendam Parochus habet gravem obligationem, & quidem toties, quoties subditi justam causam confitendi habent, & opportuno tempore vel loco petunt. Laym. l. 5. tr. 6. c. 13. n. 2. Suar. D. 32. f. 1. n. 4. & alii.

Quia tenetur Parochus ex suo officio non deesse subditis, quærentibus grande & spirituale gratiæ & reconciliationis cum DEO commodum, & salutis remedium, quale ex Confessione provenire solet. Nihilominus tamen quia successu temporis Religiosi Mendicantes in partem laborum pastoralium ingressi sunt ex indulto Pontificum, varia privilegia iis concedentium, fideles omnes pro sacro tribunali audiendi; non potest hinc ulla esse difficultas: possunt enim omnes fideles hujusmodi Religiosis suam manifestare conscientiam, etiam invito & contradicente Parocho, ut communiter docent: quidquid aliqui reclamant, non attendentes, seu auctoritati, quam Pontifex velut summus Ecclesiæ Pastor & Rector habet in omnes fideles, haud parùm derogare.

492. *Evcharistiam petentibus negavi quater.* Parochus Evcharistiæ Sacramentum suis subditis tenetur administrare, & quidem non tantum tunc, quando subditi tenentur illud recipere, ut in articulo mortis, & tempore paschali; sed etiam quoties illud rationabiliter petunt: hoc enim pastorale ipsius officium exigit, ita ut si illi hinc desit, peccet mortaliter. Hinc tamen Sancius in *selectis* D. 47. n. 10. & alii monent, subditos extra mortis articulum non debere esse nimis importunos, vel in frequentia petendi, vel tempore valde intempestivo, v. g. concubia nocte; vel cum præstat, Parochum tunc aliud agere, v. g. concionari: tunc enim si Parochus hoc Sacramentum neget, excusabitur à peccato mortali; sicut etsi semel aut iterum neget vel differat, nisi fortè subditus petat ex gra-
vi

vi causa, v. g. festi solennis, gravis tentationis, longi itineris &c. Neque excipendus est dies parasceves: nam & hoc die fidelibus etiam sanis Evcharistiam porrigendam esse, si petant, tradunt Laym. l. 5. tr. 5. c. 4. n. 7. Fill. tr. 5. c. 4. n. 106. Dian. p. 4. tr. 4. R. 237. Sancius in *selectis* D. 22. n. 20. Quodsi Parochus hoc Sacramentum (idem est de Pœnitentia) non neget quidem, ostendat tamen se adeo difficilem & asperum, ut subditis præbeat occasionem toties non petendi, quoties aliàs petissent, peccateo modo, quo peccaret, si omnino negaret. Possu. *de offic. curati* c. 5. n. 9.

493. *Ad egrotos, vel ad moribundos etiam vocatus non accessi*: vel certe nimis serò, ut moribundo amplius prodesse non poterim. Inter personas miserabiles, quarum singularem curam Parochi gerere debent, sunt vel maxime illæ, quæ morbis affliguntur, vel sunt morti proximæ. Tenetur ergo Parochus ex visui officii sollicitudine inquirere in ægros suæ Parochiæ, ut tempestivè possit eorum salutem consulere. Valent. T. 3. D. 3. q. 4. p. 3. §. *Porro eorum*. Laym. l. 5. tr. 4. c. 5. n. 6. Palau. tr. 21. p. 20. n. 1. Si quos ergoprehenderit periculosè decumbere, Sacramenta Confessionis, Communionis & extremæ Unctionis iisdem ministrabit, si petant: sin, persuadebit prudenter & serò, ut admittant; invitis enim, dum rationis usum habent, Sacramenta non sunt administranda: sufficit autem implicita petitio, si de Evcharistia & extrema Unctione sit sermo: de Pœnitentia quid teneri possit, jam *sup. à n. 57.* dixi. Ceterum animabit morituros ad mortem, & præbit iis frequenter ad eli-
R. P. Stoz Trib, Pœnit.

ciendos actus fidei, spei, charitatis, contritionis perfectæ &c. Commendationem animæ orabit suo tempore; importunitatem domesticorum avertet, ne terrenis affectibus impediatur ægri bonam dispositionem. Non est tamen necesse, ut ægro bene disposito dies noctesque usque ad ultimum halitum assistat; aliud est de indispositis aut graviter tentatis, quos non facile deseret. Postquam æger sensibus defecit, melius est orare ferventer cum adstantibus pro moribundo, quàm stentorea voce vel frustra, vel non sine gravi molestia ægri, & fortè etiam circumstantium in aures inclamare. Ex metu verò irregularitatis contrahendæ non omittet quædam charitatis opera, qualia sunt vertere infirmum ex latere ad latus, transferre ex lecto in lectum &c. hæc enim irregularitas, si qua est, non potest esse alia, quàm ex defectu lenitatis: quæ tamen, ut *Filliuc. tr. 19. c. 10. n. 278.* Dian. p. 3. tr. 5. R. 79. §. 80. & p. 11. tr. 2. R. 63. *Tambur. de censuris l. 10. tr. 4. c. 15. §. 13. n. 7. §. 17.* *Reginald. l. 30. tr. 2. c. 9. n. 102.* & innumeri alii docent, non incurritur, nisi ab iis, qui ex officio, quod gerunt, quoquo modo concurrunt ad alterius necem. Quodsi ergo Parochus suo ægros invisendi officio notabiliter desit, peccat mortaliter: sicut & tunc, cum ex ipsius culpa accidet, ut æger ex hac vita decedat, Sacramentis necessariis non præmunitus. Anima ægri de ipsius manu requiretur, & gravissimum super caput suum accumulabit iudicium.

494. *Non sum concionatus, cum potui ac debui sexies.* Parochus tenetur concionari, & populum, quæ ad salutem necessaria

Nn

cessaria

cessaria sunt, docere: hoc enim spectat ad ipsius officium. Suar. *T. 1. de Relig. tr. 2. l. 2. c. 16. n. 7.* Possévin, *de offic. curati c. 3. n. 1.* & reliqui communiter. Sumitur ex Trident. Concil. variis locis. Est autem hæc obligatio personalis, ut, nisi aliud obstat impedimentum, aut rationabilis causa, ab ipsa pastoris persona sit implenda; cui, si Parochus præcisè ad suam quietem velit id munus temper aliis exercendum committere, non satisfacit. Non est autem hæc obligatio tam personalis, ut non possit ex mente Concilii & legitima causa in alium idoneum transferri. Cujusmodi causæ sunt I. inhabilitas dicendi. II. consuetudo, quæ saltem in Germania habet, ut in nonnullis locis officium prædicandi separetur à beneficio parochiali, & stabiliter atque ex fundatione alteri Sacerdoti detur: quo casu Parochus ab officio concionandi est immunis, nisi fortassis in defectum teneatur. III. speciale Pontificis indultum, ex quo munus prædicandi alteri committi possit. Sic Religiosi mendicantium Ordinum, qui sunt velut subsidiariæ copię in auxilium Parochorum missæ, stabiliter pro Parocho concionari possunt: quo tamen casu convenit, ut ipsi quoque Parochi quandoque concionentur. Licet autem teneatur Parochus concionari, non est tamen certum tempus huic obligationi implendæ designatum: ne autem tam necessario & utili officio ullus desit, aut id iustorariùs exerceatur, Concil. Trid. *Sess. 5. c. 2. & Sess. 24. c. 4.* determinavit saltem singulos dies Dominicos, aut solenniores festivos: ubi tamen non videtur adeo rigorosè præcipi, ut Parochus graviter peccet, nisi singulis diebus festis

& Dominicis concionetur: non enim Concilium utitur verbis tantam obligationem indicantibus; sed tantum mandat, ut faciant illis diebus & aliis per quadagesimam & adventum, si ita opportunum duxerint. Debet ergo Parochus hoc officium non negligere, sed omnino curare, ut, quantum fieri potest, non omitatur; pro singulis autem illis diebus non est præceptum rigorosum, ut consuetudo interpretatur. Suar. *l. c. Palaus tr. 8. D. 2. p. 4. n. 5.* Bonac. *de præcept. D. 5. q. un. p. 2. n. 28.* At si uno integro mense, vel duobus, aut tribus in uno anno omitat concionem, peccat mortaliter; quia grave damnum infert populo, si tanto tempore privetur celestis doctrinæ pabulo. Palaus *l. c.* Bonac. *n. 31.*

495. *Doctrinæ Catechetica tradende exiguam vel omnino nullam curam habui.* Et si in hoc puncto à Concil. Trident. *Sess. 24. c. 4.* pro Parochis nihil sit statutum; nihilominus tamen eisdem ad docenda fidei Christianæ rudimenta obligatos esse, docent Laym. *l. 2. tr. 1. c. 9. n. 4.* & alii. Officium enim Parochi est, ut parvulis frangat panem celestis doctrinæ, & eorum, quæ scitu necessaria sunt, ignorantiam ex suorum subditorum mentibus evellat: & praxis ita interpretatur. Peccat ergo Parochus mortaliter, si in hoc notabiliter deficiat: deest enim in re gravi & necessaria; sub interminatione censurarum, si negligentia aut omisso sit magna, id est, si nunquam, aut non nisi rarissimè doceatur Catechismus. Si tamen faciat, quod in se est, vocando pueros, monendo parentes, ut mitant liberos ad catechismum, Parochus videtur esse excusatus; sed torpere non

non debet, aut esse negligens, quin semper urgeat prudenter, invocando etiam, si sit opus, magistratum læcularem. Sed hoc tradendæ doctrinæ catechetice onus, quod alioqui Parochis incumbit, multum est levatum, dum Præceptores, Ludimoderatores, parentes ipsi in se suscipiunt hanc curam, ut liberi bene instruantur.

496. Huc spectat peccatum *scandali*, quod est actio vel omissio minus recta, id est, vel mala, vel mali speciem saltem apparentem habens, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu, quod idem est, peccandi vel mortaliter, vel venialiter. Duplex est, activum & passivum: Activum in eo, qui dat scandalum, reperitur, & propriè tale est. Passivum verò in eo, qui scandalizatur, reperitur; & propriè non est scandalum, sed potiùs ipsa ruina spiritualis seu peccatum proximi. Et aliud est pusillorum, aliud pharisaicum: illud est, cum proximus ex alterius opere sumit occasionem ruinæ, quia fragilis est: istud est, cum proximus nullo dato activo scandalo, ex propria malitia & perversa voluntate ruit, ut olim Pharisei condemnando Christum, quod manducaret cum peccatoribus, benefaceret aliis etiam in Sabbatho &c. Pusillorum scandalum quisque (si sine suo gravi incommodo possit,) tenetur impedire, omittendo etiam actiones ex se quidem honestas, sed respectu ignorantis speciem mali habentes. Sumitur ex illo 1. *Corinth.* 8. ubi Apostolus, *si esca*, inquit, *scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum.* & Christus ipse *Matth.* 17. iussit Petrum solvere didrachma, licèt ipse lege solutus es-

set: charitas enim exigit, ut alterius infirmitati indulgeamus. Pharisaicum non est necessariò vitandum: esset enim nimis grave, si ob aliorum malitiam essent omittendæ actiones alioqui honestæ, vel saltem non illicitæ. Non enim æquum est, ut cum damno proprio spirituali, imò & temporali consulatur alterius malitiæ; id quod satis constat ex illo *Matth.* 15. ubi Christus Phariseorum scandalum non curans: *sinite, inquit, illos; caeci sunt, & duces caecorum.*

497. Sed ut ad scandalum activum redeamus, id duplex est, directum unum, alterum indirectum. Directum est, cum quis alterum expressè & ex proposito inducit ad peccatum, id est, ideo aliquid facit, ut alter peccet, v.g. si quis suadeat, ut alter furetur, fornicetur, omittat die festo sacrum &c. quod potest dupliciter contingere: vel ex formali odio ipsius proximi, nimirum expressè & ex formali intentione desiderando ejus ruinam spirituales (quod gravissimum est peccatum, in hominibus rarum, in diabolis frequentissimum) vel non ex odio proximi, sed ex affectu propriæ commoditatis, vel alterius finis ex peccato proximi alicui obvenientis, v.g. voluptatis carnalis, ut si quis faminam sollicitet ad turpia. Et potest hoc scandalum committi, et si nullum in altero sit periculum lapsus, ut patet in Petro, qui, cum *Matth.* 16. iussit Christo, ut mortem subterfugeret, meritis est audire: *vade post me Satana: scandalum es mihi.*

498. Scandalum indirectum est, cum quis aliquid, quod ex se aptum natum est ad causandum alterius peccatum, operatur, licèt eam ruinam expressè non intendat;

rendat; ut, si quis turpia coram aliis loquatur, pingat, exhibeat: item si Clericus domi suæ aliam feminam suspectam populo, vel licet eam domi suæ non teneat, cum ea tamen nimiam aliam familiaritatem; et si absit omne peccatum vel peccandi periculum. Ad hoc scandalum duo requiruntur: unum est, ut vera ruina spiritualis in proximo vel subsequatur, vel probabiliter subsequutura prævideatur. Alterum est, ut nulla sit justa causa ponendi vel omitendi opus, ex quo illa alterius ruina videatur secutura. Atque utrumque hoc ad scandalum indirectum ita requiritur, ut, si alterutrum eorum desit, cesset etiam ratio istius scandali. Et ideo si ex alicujus dicto, facto nihil aliud præter admirationem aut rumorem in videntibus excitetur, non est scandalum. Suar. *D.10. f.1. n.1.* Sancius in *Select. D.48. n.45.* quia admiratio, rumor & suspicio de delicto, si fundamentum non præbeas, non est peccatum. Similiter nec scandali reus erit, qui coram aliis exercet actionem, ex se quidem & natura sua inductivam ad peccatum; sed hi in bono tam firmi sint, ut visis aliorum peccatis non censeantur ad peccatum permovendi, nec ad malum tam projecti, ut ipsos aliorum peccata immutent vel pervertant. Sanch. *l.1. Mor. c.6. n.7.* Bonac. *de peccat. D.2. q.4. p.2. §.11. n.43.* Sancius *D.46. n.11.* Palaus *D.6. p.1. n.4. §. p.4. n.5.*

499. Ceterum scandalum directum semper est peccatum, & quidem ex suo genere mortale, & si quis actionem ad peccandum inductivam coram aliis eo animo exercent, ut affectus cuiusque præsentium conditioni proportionatos exci-

tet, præter malitiam scandali contrahit etiam specialem malitiam illiusmet peccati, ad quod proximus inducitur, v.g. furti, adulterii, incestus, blasphemiarum, detractionis. Tanner. *T.3. D.2. q.6. d.8. n.97.* Suar. *cit. D.10. f.2. n.2. §.3.* Palaus *p.1. n.7. §.8.* Estque hæc circumstantia specialiter in Confessione explicanda in hunc fere modum: *Proximum directè induxi ad omitendum die festo sacrum: ad non jejunandum, cum teneretur: ad alterius (vel aliorum) famam coram uno (vel pluribus) ledendam graviter &c. semel.*

500. Dixi autem supra ex suo genere potest enim fieri veniale ex parvitate materiæ, ut si peccatum, ad quod alter inducitur, sit tantum veniale; tunc enim inductio ad illud, quantumvis alioqui ex directa ejus ruina intentione proveniat, culpæ venialis limites non excedet; quo enim titulo peccati mortalis damnetur, etiam alterius ruina spiritualis, sed levis, directè intendam? certè si ego ipse studio, & ex malitia peccem venialiter, intendamque meam istam ruina spiritualis, nemo me peccati mortalis arguet. Est enim damnum hoc in genere damnorum spiritualium non grave, sed leve tantum: neque enim comparatio damni spiritualis facienda est cum damno temporali; alioqui peccaret mortaliter, qui brevem aliquam orationem, salutationem Angelicam alteri promissam omitteret; privaret enim illum bono spirituali, quod quolibet bono temporali longè majus est & præstantius. Bonac. *n.10.* Lugo *de just. D.9. f.2. n.18.* Palaus *p.2. n.3.* Atque ex his obiter illud deducet, eum, qui coram aliis graviter peccat,

pra-

prævidens illos inde ruinæ tantum venialis occasionem accepturos, in ratione scandali tantum venialiter peccare, neque teneri hanc circumstantiam in Confessione specialiter explicare, licet peccatum ipsum, quod fuit levis illius ruinæ occasio, utique manifestandum sit. Gravitatis enim scandali sumitur ex ruina proximi; quæ proinde cum in proposito sit tantum levis, non poterit esse gravius ipsum scandalum. Sanch. n. 10. Bonac. n. 11.

501. Jam verò quod ad scandalum indirectum attinet, etiam ipsum est speciale peccatum charitati proximi oppositum. Laym. l. 2. tr. 3. c. 13. n. 5. in fine, Suar. n. 5. Lugo Disp. 6. de Pœnit. s. 4. n. 159. Tambur. in Meth. Confess. l. 2. c. 1. §. 17. n. 102. & alii. Neque enim ad hoc scandali genus requiritur, ut formaliter intendatur, sed solum ut causetur ruina spiritualis in proximo: alioqui nunquam vel rarissime contingeret hoc scandalum. Nemo enim vel non nisi rarè tam perversus est, ut dum peccat, expressè petat ruinam spiritualem proximi, præcipuè propter ipsam: & tamen peccatum scandali frequentissimum est, necesse enim est, ut scandala veniant.

502. Sed enim scandalum indirectum præter propriam malitiam non continet malitiam illius peccati, ad quod proximus inducitur, Lugo l. c. Tamb. n. 105. & alii: quia per hoc scandalum nulli alteri obligationi contravenitur, præterquam charitatis, quæ obligat hominem ad averendum malum spirituale proximi, cum faciliè & sine ullo notabili incommodo, seu proprio seu alieno, & cum spe securi profectus potest. Et ideo qui spurcissimo suo sermone &c. pluribus scanda-

lum præbuit, non debet personarum scandalizatarum numerum vel conditionem explicare; modò, quod omnino necessarium est, ut Lugo s. 3. n. 141. bene docet, explicetur, an uni tantum vel pluribus scandalum sit datum: alioqui non satis explicaret quis numericam peccati differentiam, cum, si dicturus esset, scandalizavi alterum, Confessarius intelligeret, unum duntaxat hominem scandalizatum esse, cum tamen plures sint scandalizati: scandalum enim uni datum individualiter differt à scandalo pluribus dato.

503. Est autem & hoc scandalum peccatum ex suo genere mortale: potest fieri veniale ex parvitate materiæ: nullam ei, præter propriam, inesse specificam malitiam, jam paulò antè dixi. Quæ doctrina tam Confessariis, quam pœnitentibus valde est notanda, cum utrisque sit perquam favorabilis. Lugo l. c. Tamb. in Meth. Conf. l. 2. c. 1. §. 17. n. 105. & seqq. & alii: quidquid Dian. p. 3. tr. 4. R. 114. frustra reclamet, graviter excandescens in Confessarios, qui in scandalo indirecto neque speciem peccati, neque conditionem aut numerum personarum scandalizatarum exprimenda curant, vocans eos cæcos, & duces cæcorum: sed hæc censura & excandescencia utique nimia est, cum solido fundamento sit destituta. At scandalizans speciem sui operis, ex quo prævidebat securam ruinam proximi, utique debet, si quidem ipsum graviter malum fuerit, explicare in hunc fere modum. *Mea turpi locutione* (vel alio peccato, quod, ut modò dixi, exprimendum est,) *causa fui semel, ut unus* (vel plures) *in peccatum grave* (vel leve)

leve) rueret: vel brevius & melius; *Mea turpi locutione &c. uni* (vel pluribus) *gravi* (vel levi) *scandalo fui ter.*

504. Nihilominus tamen circumstantia scandali seu inductionis ad peccandum non est in confessione necessariò explicanda, si explicato actuprincipali sufficienter etiam ipsa censeatur intelligi, quod plerumque contingit in peccatis tam inducenti quàm inducto communibus, ita ut non nisi operâ utriusque conjunctâ committantur, quale est, v.g. fornicatio aut confabulatio tempore Missæ. Bonac. *de pœnit. D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 3. diffi. 3. n. 20.* Palaut *tr. 23. p. 9. n. 12.* Lugo *D. 18. de pœnit. s. 4. n. 142.* Tamb. *in eodem libro c. 7. §. 4. n. 25.* Sed hoc intellige, si actus ipse, ad quem alter inducitur, subsequatur: si enim hic re ipsa non subsequatur, vel non nisi post longam & notabiliter interpositam moram, inductio ipsa est explicanda.

505. Sed enim illud hoc loco addendum videtur, nempe scandalum indirectum non esse ita malum, ut, si justa aliqua causa subsit, non liceat agere vel omittere, ex quo quis videat (modò non intendat) alterius ruinam spiritualem secuturam: esset enim nimis dura & gravis obligatio; imò & præcepto charitatis de peccato proximi impediendo minùs conveniens: id enim, utpote affirmativum, more aliorum similium præceptorum, non obligat in omni casu. Unde non teneor cum notabili meo damno abstinere à publico, v.g. ab aditu Ecclesiæ, aut cum magno meo dedecore ab ornatu corporis competente, vel etiam superfluo, (qualis est, fucare faciem) adhuc tamen honesto, etsi videam, aliquos ea occasione

spiritualiter ruituros; modò ut dixi, id semper caveam, ne eam ruinam intendam. Hæc ex communi sententia.

506. Multò minùs ob scandalum merè passivum, seu, quod idem est, pharisaicum omitti debet opus, quod est in præcepto; imò & in consilio tantum, ut est audire sacrum die profano, aut honestæ alicui, & quidem etiam publicæ recreationi operam dare: at ob scandalum pusillorum in particulari, v.g. Petri, Pauli, (nam ob metum scandali, secuturi in aliquo vel etiam pluribus ex communitate in genere seu indeterminatè, abstinere, esset nimis difficile, & scrupulis plenum) debet utrumque opus, consilii nempe & præcepti, omitti aut differri, saltem aliquoties, quia si sæpe esset & hoc nimis durum & grave. Plus tamen requiritur ad permitendum scandalum pusillorum, quàm pharisaicum. Et universim si nulla causa rationabilis adsit, non est licitum, quidquam facere, ex quo alterius, quantumvis præter meam intentionem, ruina spiritualis prævideatur secutura: quisque enim ex charitate tenetur, si facile possit, peccatum proximi impedire.

507. Scandalum directum nunquam est licitum. Est communis. Repugnat enim legi naturali, quæ dicitur, nemini esse nocuum aliquid, præsertim spirituale, inferendum. Et hinc actioni malæ nemo unquam ex causa etiam urgentissima potest cooperari, si ea intrinsecè mala sit, ita ut, dum fit, malitia ab ea non possit separari.

508. At verò, si actiones indifferentes sint, hoc est, tales, quas licèt quis videat, alterum malè & cum peccato exercituum, possit tamen, si velit, etiam sine peccato

cato exercere, licitum est, ex justa causa ad eas concurrere, præsertim si cooperatio sit remota tantum. Est communis; fit enim, quod est utile, & alter bene facere potest; quod si ergo id non faciat, sibi imputet. Quò verò propinquior est tua ad alterius peccatum cooperatio, eò gravior causa requiritur. Ex quo varii casus resolvi poterunt: speciatim verò ex dictis obiter

509. Infertur, neminem absque peccato scandali posse alteri suadere minus malum facere, facturo aliàs liberè majus: quia illius peccati, quod suades, verè causas, & positivè ac directè proximum ad illud inducis; ergo peccas. Quod si verò ad utrumque ita paratus sit ac determinatus, ut alià vià diverti non possit, suaderi posse minus malum, communiter docent auctores relati à Dian. p. 3. tr. 5. R. 37. eò quòd tunc suadeatur minus peccatum, non quidem quatenus malum est, sed quatenus bonum, id est, majoris peccati impeditivum: ex duobus enim malis minus eligendum est. Sed hi non placent, cum ad Rom. 3. dicatur, non esse faciendâ mala, ut eveniant bona; neque bonum dici possit, cui adjuncta est malitia, licet non suadeatur ut malum; neque unquam necessarium sit, ex duobus peccatis alterum eligere, secluso casu perplexitatis, de quo aliàs. Itaque cum Tanner. T. 3. D. 2. q. 6. d. 8. n. 102. existimo, verba talium suavorum non esse accipiendâ, ut sonant, quasi consilium contineant aut suasionem, sed in sensu permissivo, quasi dicerent, si utrumque malum non vis vitare, saltem cave majus: quod est suadere omissionem majoris mali cum permissione minoris.

510. His omnibus pro coronide addendum est, posse aliquem, si is, cui inferendum est malum, possit ad eam actionem dare licentiam, etiam juvare injultum aggressorem; v.g. si Petrus determinatus sit, Paulum occidere, vel pecunias furari, poteris Petrum in furto committendo juvare: non enim illa actio, ut à te procedit, est illicita: procedit enim ex consensu saltem tacito ipsius Pauli dantis tibi facultatem, ut Petrum nolentem ab utraque injuria, furti & homicidii, abstinere, etiam juves furari, ad impediendum nimirum majus malum. At in illis actionibus, ad quas alter licentiam dare non potest, non potes iniquum aggressorem juvare. Et ideo Petrum in mutilando Paulo non potes juvare, licet juxta sensum paulò antè dictum suadere, hoc est, permittere possis. Palau de charit. D. 6. p. 6. n. 8. apud quem per plura puncta videre est alia plura, ad præsentem de scandalo materiam pertinentia.

§. III.

Peccata operis contra meipsum.

511. Ex aliquo facto vanam gloriam (laudem, vel favorem hominum) quasi viter: v.g. simulavi devotionem, ut aliorum oculis placerem; confessus sum & communicavi, ut parentibus, Confessario, Prælato, hero &c. placerem. Spectant hæc ad hypocrisim, quæ nihil aliud est, quàm simulatio virtutis & sanctitatis, quam aliquis fingit se habere, cum non habeat, & occultare vitium, quod habet, quasi non haberet, idque ex intentione captandæ apud homines gloriæ. Et hæc est propriè dicta Hypocrisis. Satis autem est,

S. 102

B. unal
nitentia
E. M
S. 14